

Az Alföld tudományos meghódítása.

Tudom, bolondság olyant mondani, hogy a nagy magyar Alföldet még most se hódította meg egészen a magyarság, hanem azért én mégis mondom azt, mert tudom, hogy igazat mondok.

Hát Árpád apánk hetedmagával? Bár a bosnyákok földjét tudnánk mink olyan takarosán behódoltatni, mint a hogy ők megvetették a lábokat itt a Duna-Tisza közt!

Hát ez igaz. Annál a hódításnál, a mit karddal végzett az úr, csak az a különb, a mit ekével, kapával végzett a paraszt. Igaz, neki ezer esztendeje volt hozzá.

Úr, paraszt, tehát megtette a maga kötelességét. Vérrel, verejtékkel tette magáévá ezt a földet, a melynek éppen olyan keleti a lelke, a természete, mint az övé. Ámde mind e mai napig nem hódította meg a nagy magyar Alföldet a magyar tudomány.

Nem csak hogy meg nem hódította: nem is próbálta meghódítani. A tudomány minden zögit-zúgát fölkutatta már az országnak, megmászott minden hegyet, megbújt minden gödröt s harácsoltt magának mindenütt: mikor ránk még csak portyázni se járt a tudós.

Hát azért mondom én azt, hogy nem teljes még a magyar Alföld meghódítása. Az nem hódította meg, a kinek a hódítása világra szóló és örökéletű: a Tudomány.

Hogy miért? Én bizony meg nem tudom mondani. Úgy érezte a tudomány, hogy ő nem való a magyar Turánba? Vagy ez a föld, a melyik szívesen hordozta hátán a honfoglalók szilaj paripáit s arannyal fizet azért, hogy keblét fölhasogatja az eke: nem akarja bevenni a czirkalmat, meg a telepjáró masinát?

Nem tudom, nem is keresem: csak örülök annak, hogy most megindult az Alföld tudományos meghódítása is, melyet a Balaton-bizottságból Alföldi-bizottsággá alakult tudós-tábor tűzött ki maga elé nemes föladatul.

Nehéz és hosszú munka lesz az Alföld tudományos feldolgozása s azért nagyon megbecsülendő az az egy-két alföldi múzeum, a melyik legalább az anyaggyűjtést megkönnyíti a tudósoknak.

Ezek közt a múzeumok közt legnagyobb a miénk, a szegedi. A vele kapcsolatos, 70 ezer kötetet haladó Somogyi-könyvtárral együtt éppen most jubilálja a huszonötödik esztendejét. Vidéki múzeumhoz illő csendességgel: a jubileum egyetlen nyilvános mozzanata ez a czikkecske.

A huszonöt esztendő alatt olyan eredménynyel végezte dolgát, az anyaggyűjtést a szegedi múzeum, hogy nincs semmi szégyelni valója. Felgyűjtötte a város 140 ezer holdas tanyavilágának flóráját és

faunáját; összeszedte az Alföld öt vármegyéjének pusztuló néprajzi kincseit; megmentette a város történeti emlékeit s főképpen pompás anyagot ad az ősrégészetnek. Nem szólva nyolczezer darabra menő éremgyűjteményéről, a mely természeténél fogva általánosabb érdekű s így az Alföld szempontjából kevésbé értékes: 12 ezer darabból álló archeológiai gyűjteménye tisztán alföldi származású. Mondhatnám úgy is, hogy Szeged vidéki, mert legnagyobb részük csakugyan a mi határunk területéről, vagy közvetlen szomszédságából való, körülbelül 100 lelőhelyről. Csodálatos bőséggel ontja ez a mi földünk régészeti kincseit, még ilyen szegényes erő mellett is, a milyennel mi vehetjük az évi 600 koronából. Olyan bőséggel, hogy olykor sokalja is az ember s kénytelen belátni, hogy kevesebb több lett volna.

A szegedi határ különösen bronzkori, népvándorlási és honfoglaláskori leletekben gazdag, ámbár elég gyakran jutunk a késeibb középkor emlékeihez is. Három évvel ezelőtt például nagyon gazdag Anjou-kori telephez jutottam *Öttömösön*, a puszták szívében. Ezen a vad, lakatlan homokon, a hol most nagy darab járőföldön a gúlyás cserénye az egyetlen emberi szállás, Nagy Lajos-, vagy Zsigmond-korabeli templomocska fundamentumát ásták ki, meg a körülötte levő temetőt, vagy nyolczvan sírral.¹

A magunk bőségével be nem érve, időnként a szomszédba is átmerészkedünk, rendszeren olyankor, a mikor hírt hoznak valami veszendőben levő telepről. Így jutott *Tömörkény* István igazgató a múlt esztendőben a csanádmegyei *Lelén* gazdag népvándorláskori zsákmanyhoz² s így kerültem én a torontálmegyei *Csókára*, a hol magamon tapasztaltam azt a fönt emlegetett igazságot, hogy a kevesebb néha több a soknál.

Ezen a Tisza árterébe eső hatalmas őstelepen már többen túrkáltak én előttem is, inkább mohó kíváncsiságú amatőrök, mint igazi szakemberek. Őszintén bevallom, hogy először én is az ők tiszteletreméltó, de minden értéknélkül való nyomdokukon haladtam. Az első ásonyomokra özönével kerülköző neolitos kincsek gazdagsága valóssággal elkápráztatott s inkább a kezemmel dolgoztam, mint a szememmel. Vagy négy nagy ládával több ezer darab cserepet, csontot, kőeszközt hoztam haza, tán tíz napos ásatás után. Éppen az embarras de richesse keserves érzetével rendeztettem a holmijaimat, a mikor dr. *Pósta* Béla tanár úr, mint a vidéki múzeumok orsz. felügyelője, először tisztelte meg intézetünket látogatásával. A tudós szeme mindjárt fölismerte csókai leletem tudományos értékét s meglepetve konstatált több erdélyi, köztük a tordosi telep leleteivel való analógiát. Egyúttal azonban mindjárt kivallottat ásatási metódusom felől is, a mi szerencsére a legősibb metódus volt: ástunk vaktában és a mit a jó szerencse adott, azt hazahoztuk. Ez volt az egész s én nem egészen értettem meg azt a megjegyzést, hogy az őstelepek ásatásánál a *hogyan* kérdése nagyon elsőrangú kérdés. Megfogadtam azonban azt a tanácsot, hogy leleteim feldolgozását meg se kísértsem addig, míg a második ásatás fel nem deríti a települési viszonyokat.

¹ *Archaeologiai Értesítő*, 1906, 1908.

² *Archaeologiai Értesítő*, 1908.

Hogy azonban megtanuljak nézni és látni, ahhoz a múlt évi kolozsvári régészeti tanfolyam kellett, a miért — bizonyosan soknak nevében — legyen szabad e helyen is kifejezni hálás köszönetemet a régészeti tudomány kolozsvári művelőinek. Nem csak azért, mert beletanultunk e mesterség elemeibe, hanem még inkább azért, mert embereket ismertünk meg, a kik megéreztettek velünk tudományuk lelkét.

Az új csókai ásatásokat a múlt év őszén már kolozsvári tanulmányaim alapján vezettem és csak az ott nyert új látászögből ismertem fel fontosságát ennek a telepnek, mely néhány neolitikus probléma megoldását nagyon meg fogja könnyíteni. Különösen ha olyan szakember jóakarátú támogatására számíthatunk, mint Pósta tanár úr, a ki eddig is olyan érdeklődéssel volt ügyeink iránt, a mit vétek volna hivatalos érdeklődésnek mondani s a kinek bírom ígéretét, hogy a csókai őstelepet személyesen is tanulmányozni fogja.

Igy folynak az előkészületei nálunk az Alföld tudományos meghódításának, — bizonyára több jóakarattal, mint a mennyi erővel, de az is megbecsülendő a mi, nem a legjobb hírnek örvendő Alföldünkön. Többi alföldi kollégáim valószínűleg sokkal keserűbb nyilatkozatokat tehetnének, mint mink, a kik olyan városban diákonuskodunk a tudomány körül, a mely félmillió koronás palotát emelt a közművelődésnek és évente 20.000 koronát fordít gyűjteményei színvonalon tartására és fejlesztésére. Nem annyit, a mennyit mi kívánnánk, de mindenesetre többet, mint az egész Alföld együttvéve.

S nekünk valóban nincs egyéb bajunk, mint az, hogy kevesen vagyunk ekkora összeghez. Montecuccolinek nem volt egészen igaza abban, mikor csak pénzt, pénzt, pénzt kívánt a háborúhoz. Ember is kell hozzá. Mit ér az egész arzenális, ha nincs hozzá legénység? Mi nálunk mindenhez érteni kell az embernek s nem szentelheti magát egy munkának. Két hétig értmekkel vesződik az ember, aztán három napra átalakul madártudóssá, egy hét múlva kövületekkel bajlódik, aztán kigubózik belőle az etnografus, tíz napig régészkedik s mind-ezen szép tisztségek mellett állandóan könyvtárnok a nyilvános olvasóteremben, a melynek évente 10—12 ezer olvasója van.

Persze hogy nem panasz ez, hanem dicsekvés. Hírt akartam róla adni a bérczes haza tudománykedvelőinek, hogy mi is kivesszük részünket a mi szelíd rónáinkban, abból a közös munkából, a mire kincses Kolozsváron tettünk szent kötést.¹ Azok, a kik ott voltunk azok helyett is, a kik csak szívükben lehettek velünk.

Szeged.

Móra Ferencz.

¹ Pósta Béla, *Régészeti tanfolyam*. Erdélyi Múzeum. 1908. 237. l.